

Nr 62.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa förbättrings- och moderniseringsarbeten å äldre undervattensbåtar; given Stockholms slott den 10 februari 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Rosén.

---

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 10 februari 1928.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Rosén anför:]

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 januari 1928 har marinförvaltningen gjort framställning om utförande av förbättrings- och moderniseringsarbeten å vissa äldre undervattensbåtar samt därvid anført följande.

I det betänkande och förslag rörande ersättningsbyggnad för flottan, som avgivits av de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 juni 1925 tillkallade sakkunniga, hade dessa beräknat undervattensbåtarnas normala livslängd till 18 år.

Enär undervattensbåtarna Hajen, Sälen, Valrossen, Bävern, Illern och Uttern sålunda under ännu åtskilliga år framåt komme att ingå i kustflottan eller i lokalstyrkor samt därefter avsåges såsom reservfartyg, så länge ackumulatorbatterierna vore användbara, ansåge marinförvaltningen, att, bland annat, dessa undervattensbåtars periskoputrustning borde moderniseras. Under den tid, som förflutit sedan periskopen till dessa undervattensbåtar anskaffats, hade tekniken på detta område gjort betydande framsteg. Flygvapnets utveckling hade vidare gjort det nödvändigt att förfoga över åtminstone ett periskop per undervattensbåt, varmed luftutkik kunde hållas. Undervattensbåtarna Hajen, Sälen och Valrossen hade visserligen periskop med zenitvy, men då denna vore utan förstoring, hade den endast ringa värde, enär flygare blott kunde observeras å korta avstånd.

Hajen- och Bävern-divisionernas anfallsperiskop saknade förstoring, vilket visat sig vara en stor nackdel. Då numera förstöringsanordning kunde anbringas även å smaltoppiga anfallsperiskop, vore det önskvärt, att nya sådana anskaffades för de sex nämnda undervattensbåtarna.

Den högt upptrivna motmedelstaktiken mot undervattensbåtarna gjorde det allt svårare för dessa att komma till anfall. Redan på stora avstånd vore undervattensbåtscheferna tvingade att tillgripa det smaltoppiga anfallsperiskopet för att säkrare kunna undandraga sig upptäckt. Ett anfallsperiskop utan förstoring vore till ingen nytta på längre avstånd.

En undervattensbåts stridsvärde vore i hög grad beroende på periskopens goda beskaffenhet, och fartygets fulla stridsvärde kunde ej utnyttjas, därest det saknade verkligt goda periskop. Möjligheterna till observationer vore uppenbarligen helt olika från övervattens- och undervattensfartyg. Det måste nämligen vara avsevärt lättare att göra kurs- och fartbestämningar från en punkt belägen högt över vattenytan än från en punkt, som praktiskt taget låge i vattenytan. Från övervattensfartyg kunde fiendens rörelser ständigt observeras, på undervattensbåten endast med långa mellanrum och under ett fåtal sekunder. Det vore därför nödvändigt att förse undervattensbåtarna med de bästa hjälpmedel, d. v. s. de bästa periskop, som kunde anskaffas. Men periskoputrustningen, sådan den för närvarande vore å ovannämnda undervattensbåtar, kunde icke anses tillfredsställande. För en modernisering av densamma erfordrades nyanskaffning av sex anfalls- och sex observationsperiskop. De hittillsvarande periskopen skulle efter nyanskaffningen förvaras såsom reservperiskop.

Vid nybyggnad av undervattensbåtarna Bävern, Illern och Uttern hade, vad beträffade rodermaskinerierna, en specialkonstruktion efter tyskt mönster kommit till användning. Denna konstruktion hade sedermera visat sig vara så till vida olämplig, som den vid rodrets manövrerande åstadkomme mycket buller, vilket dels försvårade kommunikationen mellan närbelägna rum, dels gjorde det omöjligt för vissa underofficerare att i det för dem avsedda rummet intill styrmaskineriet under gång erhålla nödig vila, dels även vid gång i undervattensläge verkade röjande för med lyssnarapparater utrustad motståndare. Marinförvaltningen hade därför låtit å undervattensbåten Uttern utföra en förändring av ifrågakvarande maskineri, varigenom den anmärkta olägenheten bortelimineras. Inspektören för undervattensbåtvapnet hade hos ämbetsverket anhållit om vidtagande av liknande ändring jämväl beträffande undervattensbåtarna Illern och Bävern.

Vidare hade samme inspektör hemställt, att Hajen- och Bäverndivisionernas undervattensbåtar måtte förses med en utåt öppnande ventil i tornets underkant för att möjliggöra självlänsning av tornet vid uppdykning efter läckslagning, orsakad av påsegling, artilleriträff eller dylikt, att samma undervattensbåtar måtte förses med utskjutningsanordning för fallod, och slut-

ligen att reservlöskölar måtte anskaffas i sådan utsträckning, att ungefär en reservköl komme att finnas för tre undervattensbåtar, varigenom personalen ej ur krigsberedskapssynpunkt behövde tveka att vid ett kritiskt tillfälle begagna den säkerhetsanordning, som löskölens fällande innebure.

Enligt verkställda beräkningar skulle kostnaderna för de nu berörda förbättringarna och moderniseringarna av den äldre undervattensbåtmaterielen uppgå till

för anskaffning av nya periskop	cirka kronor	250,000: —
» förbättring av rodermaskinerierna	»	» 10,000: —
» vissa undervattensbåtars förseende med ventil i tornet	»	» 5,000: —
» anordnande av fallod	»	» 12,000: —
» anskaffande av reservlöskölar	»	» 23,000: —
	<u>Summa cirka kronor</u>	<u>300,000: —</u>

För bestridande av ifrågavarande kostnader disponerade marinförvaltningen icke några medel, då den till ämbetsverkets förfogande ställda delen av flottans underhållsanslag icke ens till någon del kunde anlitas för bestridande av dylika opåräknade kostnader, därest icke andra redan planerade, nödvändiga arbeten skulle eftersättas. Däremot förefunnes å de medel, tillhopa 4,500,000 kronor, som genom kungl. brev den 17 juni 1921 och den 4 maj 1923 ställts till ämbetsverkets förfogande för nybyggnad av undervattensbåten Valen, en avsevärd behållning, beroende därpå, att byggandet av undervattensbåten Valen, som ursprungligen planerats att äga rum å enskilt varv, men som sedermera försiggått å Karlskrona varv, på grund av gynnsamma omständigheter kommit att draga lägre kostnad, än som ursprungligen beräknats.

Av den sålunda förefintliga behållningen syntes lämpligen erforderliga medel kunna disponeras för utförandet av ovan omförmälda förbättringar och moderniseringar av den äldre undervattensbåtmaterielen, vartill emellertid riksdagens medgivande måste inhämtas. Ett dylikt medgivande skulle ådagalägga, att riksdagen nu liksom tillföre behärtade behovet av, att undervattensbåtvapnet hölles i tidsenligt skick, så att de risker, som personalen ombord utsattes för, med alla till buds stående medel nedbringades till de minsta möjliga.

På grund av vad sålunda anförts bemställde marinförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att av förefintlig behållning å de till nybyggnad av undervattensbåten Valen anvisade medlen ett belopp av 300,000 kronor finge användas till förbättringar och moderniseringar av den äldre undervattensbåtmaterielen.

Av vad i ärendet anförts torde framgå, att den föreslagna moderniseringen av periskoputrustningen å de i Hajen- och Bäverndivisionerna ingående undervattensbåtarna är av synnerlig betydelse för ökandet av dessa båtar stridsvärde. Även de övriga förbättrings- och moderniseringsarbeten, som i detta sammanhang av marinförvaltningen ifrågasatts, synas vara ägnade att medföra fördelar särskilt ur säkerhetssynpunkt. På grund härav och då jag icke har något att erinra mot den av marinförvaltningen uppgjorda kostnadsberäkningen, finner jag mig böra tillstyrka de sålunda föreslagna arbetenas utförande.

Med anledning av marinförvaltningens förslag, att det för ifrågavarande ändamål erforderliga beloppet, 300,000 kronor, måtte få utgå av förefintlig

behållning å till nybyggnad av undervattensbåten Valen anvisade medel, får jag erinra om att 1921 års riksdag dels medgivit, att för anskaffning av undervattensbåtmateriel finge tagas i anspråk 2,000,000 kronor av reserverade medel, som ursprungligen anvisats för byggande av två jagare, dels ock för samma ändamål beviljat 2,500,000 kronor, vilket sistnämnda belopp sedermera såsom extra reservationsanslag anvisats av 1923 års riksdag. För dessa medel har sedermera undervattensbåten Valen blivit byggd. Emellertid hava kostnaderna för nämnda undervattensbåt visat sig avsevärt understiga den summa, som härför ursprungligen beräknats, vilket medfört, att en betydande behållning förefinnes å de för ändamålet anvisade medlen. Enligt vad jag inhämtat, erfordras visserligen ännu för fartygets slutliga färdigställande en del arbeten, varjämte försök med periskopinstallation ännu pågå, men förutom för dessa ändamål beräknas den förefintliga behållningen vara fullt tillräcklig jämväl för täckande av de till 300,000 kronor beräknade kostnaderna för nu ifrågavarande ändrings- och moderniseringsarbeten å äldre undervattensbåtar. Jag anser mig vid sådant förhållande böra tillstyrka marinförvaltningens förslag även i denna del.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att till förbättrings- och moderniseringsarbeten å vissa äldre undervattensbåtar må tagas i anspråk ett belopp av högst 300,000 kronor av uppkommen behållning å förut omförmälda, för anskaffning av undervattensbåtmateriel anvisade medel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik von Horn.